

Bockhorn – trumpethorn och flishorn / tungehorn

Historia, utformning och spel

Bockhorn är ett samlingsnamn för folkliga blåsinstrument av djurhorn – oftast gethorn. I folktraditionen förekommer även namn som prillarhorn, (s)tutarhorn, låtarhorn och spelarhorn. Traditionen i Norge är mycket gammal: horn har troligen använts ända sedan stenåldern, först som skrämmande redskap och signalinstrument,

I Norge finns två huvudtyper av bockhorn:

- **Trumpethorn**, där blåsänden sätts mot läpparna och ljudet alstras genom läppvibration.
- **Flishorn**, där en träflisa – vanligen av enbär – fästs vid blåsänden, så att instrumentet fungerar som en enkel klarinett.

Flishornet har varit vanligast i centrala Norge (Trøndelag, Gudbrandsdalen), medan trumpethornet varit vanligare söderut (Hallingdal, Numedal, Telemark, Hordaland, Sogn og Fjordane).

I samlingar och skriftliga källor förekommer horn med allt från 2–3 fingerhål i äldre former till instrument med 6–7 hål; flishorn har vanligtvis fler än trumpethorn. Idag har formerna blivit mer standardiserade: typiskt trumpethorn har fem fingerhål, flishorn 7–8, och båda stäms i ren moll.

Bockhornet är främst ett soloinstrument kopplat till vallning, säterliv och signalbruk. Repertoaren består mest av korta melodier och lockrop, men omfattar även vokalt material och dansmusik såsom vaggvisor, psalmer, pols och hallinglåtar.

Figur 1. Fästning av flisan på ett flishorn

Figur 2. Trumpethorn

Figur 3. Flishorn (tungehorn)

Hur man bygger ett bockhorn (trumpethorn)

1. Förberedelse av hornet

Avlägsna först hornets inre kärna genom att koka hornet i vatten i 1–2 timmar – helst utomhus. (I undantagsfall kan du låta spyflugor rensa hornet – mycket långsamt och ovanligt.) När kärnan är borta, kan du koka hornet en gång till med matsoda. Rengör insidan noggrant med en flaskborste för att avlägsna kvarvarande fetthinnor och andra rester.

2. Blåsände och munstycke

Mät längden på hålrummet i hornet, till exempel med en ståltråd, och markera detta på hornet. Såga av hornet cirka 2–3 cm ovanför markeringen. Borra därefter in i hornet från snittytan med ett 4 mm borr tills du når hålrummet. Forma sedan en grund kopp för munstycket (U-form) med en kortkniv eller en hårdmetallfil på bormaskin. Prova att blåsa i hornet, lyssna efter grundton och klangkvalitet. Grundtonen bestäms främst av hornets längd. Den kan sänkas något genom att vidga luftkanalen, max ca 8–10 mm. Förkorta hornet om du önskar en ljusare grundton.

Figur 4. "Färska" bockhorn

3. Fingerhål och stämning

Känn efter hur hornet ligger mest naturligt i händerna, med högerhanden ungefär mitt på hornet. Markera placeringen av fyra hål på ovansidan och ett tumhål på undersidan. Borra hålen först med ett 4 mm bet. Stäm därefter öppningarna ett i taget, från lillfingret uppåt, genom att vidga hålen så att önskade intervall uppnås. Större diameter på fingerhålen och/eller tunnare hornvägg ger högre tonhöjd.

4. Finjustering och utseende

Avsluta med eventuella finjusteringar och dekorativa inslag. Det är vanligt att borra ett eller två hål för upphängning, oftast nära ytterkanten vid hornets ände. Hornet kan även behandlas med en mindre mängd olja, till exempel kallpressad linolja eller vanlig matolja.

Under evenemanget «Læven og lokk – Nordisk instrumentbyggarseminar» i Oslo, 23–24 oktober 2025 byggdes tråhorn, gethorn och kohorn. Seminariet organiserades av Karstein Grønnesby och Sylvelin Hege Sevilhaug i samarbete med Norsk lur- og bukkehornlag.

Video från instrumentbyggarseminariet:

<https://www.youtube.com/shorts/c-WmTTitUIM>

Foto: Karstein Grønnesby

Oslo 11.10.2025

Karstein Grønnesby

Seminariet genomfördes med stöd från